

УДК 574.58.639.3:(282.247.32)

СТРУКТУРНИЙ СКЛАД ІХТІОЦЕНОЗІВ ЗАПЛАВНИХ ВОДОЙМ
ПРИМОРСЬКОЇ ДІЛЯНКИ НИЖНЬОГО ДНІПРА В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ЇХ
ТРОФНОСТІ

Б.І. Правоторов, Д.Б. Верлатий

Херсонська гідробіологічна станція НАН України

В пониззі Дніпра існує велика кількість заплавних водойм різноманітних за морфометричними та гідрологічними параметрами, за складом і ступеням розвитку вищої водної рослинності, планктону, бентоса, а також гідрохімічними характеристиками [2, 4]. Все це зумовлює їх різний трофічний статус і різну біологічну цінність, як середовище існування гідробіонтів, у тому числі і риби [5, 6, 7].

На сучасному етапі процеси, які обумовлюють погіршення умов мешкання риби в Дніпровсько-Бузькій гирловій області, продовжуються, що пов'язано із змінами в гідрологічному режимі та маловодністю останніх років.

У зв'язку з цим питання, які пов'язані з вивченням умов розміщення та мешкання риби в пониззі Дніпра, є актуальними.

Метою наших досліджень було вивчення механізмів формування іхтіоценозів в різних типах заплавних водойм пониззя Дніпра і можливих змін, що відбулися за останнє десятиріччя.

Для вивчення якісного та кількісного складу іхтіофауни в заплавних водоймах різного типу з інтервалом в один місяць проводились контрольні лови мальковою волокушею довжиною 60,0 м (с а=6,5 мм), сачком, діаметром 0,4 м, мальковим колом, діаметром 0,75 м і бреднем довжиною 5,0 м (с а=3,0м) на постійних станціях. Кількість станцій коливалась від 1 до 5 залежно від розміру водойми. Всього було відібрано 170 проб.

В процесі збору матеріалу визначали структуру уловів, видову належність риб, які були виловлені [1], проводили зважування і вимірювання.

В період 2003-2004 років нами вивчався якісний та кількісний склад риб в десяти водоймах нижнього Дніпра, які відрізнялися один від одного по трофності, водообміну та інших факторах і представляють, згідно з біологічною класифікацією, усі групи водойм цього району [3].

З даних, які були отримані нами в результаті досліджень, водоймами, що найбільш підходять за умовами розмноження для фітофільних риб є евтрофні водойми з помірним водообміном (коефіцієнтом водообміну – 0,10-0,15) – Збур'ївський лиман, оз. Краснюкове, оз. Біле, Кардашинський лиман, оз. Вчорашнє та інші. В цих водоймах нерестяться усі фітофільні риби, які мешкають у нижньому Дніпрі. Завдяки наявності піщано-черепашкових кіс і слабкої течії в них створюється добрі умови для розмноження риб-псамофілів, таких як пузанок. Видовий склад плідників, які були спіймані в усіх водоймах в нерестовий період, понад 25 видів.

В гіпертрофних водоймах та в тих, які перебувають у перехідній стадії до дистрофного стану (оз. Лягушка, Олексіївський лиман), видовий склад риб більш бідний порівняно з евтрофними. При обстеженні нерестовищ нами спостерігався нерест 18 видів риб (напівпрохідних – тараня, лящ, судак і місцевих житлових – карась сріблястий, плоскирка, краснопірка, линь та інші).

В оз. Лягушка (гіпертрофна водойма), яке розташоване ближче до гирлової частини нижнього Дніпра, видовий склад був більш різноманітним, ніж в Олексіївському лимані, який є водоймою, що перебуває у перехідній стадії до дистрофної і розташована в середньої частині пойми (відповідно 15 і 8 видів).

Більш бідним (9 видів) був видовий склад мезотрофних водойм (Собецький лиман). З промислових видів риб тут нерестилися невеликі партії тарані, ляща, а

також плоскирки, карася сріблястого і непромислових риб – овсянки, гірчака, різних видів бичків.

Найбільш бідним по видовому складу риб, які в них розмножуються, є дистрофні водойми (оз. Назарово-Погоріле). Нерест напівпрохідних риб нашими спостереженнями зафіксувати не вдалося.

У весняно-літній період тут розмножуються лише місцеві житлові види (усього 7 видів) – сріблястий карась, плоскирка, краснопірка, овсянка, гірчак, бичок-цуцик, бичок-кругляк.

В період наших досліджень при обстеженні десяти водойм нижнього Дніпра, які відрізнялися за екологічними умовами, нами було виявлено 37 дорослих особин риб.

Видовий склад молоді риб, яка зустрічалася у малькових знаряддях лову, дещо відрізнявся від видового складу дорослих особин. Кількість цьогорічної молоді, її видовий склад і темпи її росту залежать від абіотичних умов водойми, що впливає на стан їх кормової бази. Усього нами було виявлено 31 вид молоді риб.

Різниця у видовому і кількісному складі молоді риб спостерігалася як на окремих ділянках нижнього Дніпра, так і по його водоймах.

Дослідження показали, що водойми різної трофності відрізняються за кількістю молоді промислових видів риб.

Найбільш продуктивними і сприятливими для нагулу молоді риб є евтрофні та гіпертрофні водойми. Відносна кількість молоді промислових видів коливалась у них в межах від 1,925 екз/м² (Кардашинський лиман) до 0,360 екз/м² (Голубів лиман). Найменш продуктивні – дистрофні водойми - оз. Назарово-Погоріле (0,113 екз/м²) та гіпертрофні, які перебувають у перехідній стадії до дистрофних – Олексіївський лиман (0,060 екз/м²). Проміжне значення по відносній кількості займають мезотрофні водойми – Собецький лиман (0,627 екз/м²).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Веселов В.А. Определитель пресноводных рыб фауны СССР. – М.: Просвещение, 1977. –238с.
2. Днепровско-Бугская эстуарная экосистема / Жукинский В.Н., Журавлева Л.А., Иванова А.И. и др. – К.: Наук. думка, 1989. – 240с.
3. Константинов А.С. Общая гидробиология. – М.: Высшая школа, 1972. – 472с.
4. Полищук В.С., Гильман В.Л., Александрова Н.Г. и др. Пойменные водоемы нижнего Днепра // Рыбное хозяйство. – 1989. - №9. – С.32-34.
5. Правоторов Б.И. Рыбохозяйственное значение пойменных водоемов нижнего Днепра в зависимости от их трофности // Мат. научно-практ. Конференции “Тематика научных исследований и их результаты в первые годы независимости государства”. – Херсон, 1994. – ч.1. – С. 116-117.
6. Правоторов Б.И., Полищук В.С. Современный состав ихтиофауны низовьев Днепра в зависимости от их трофности // там же. – Херсон, 1994. – ч.1. – С.114-115.
7. Правоторов Б.И., Полищук В.С., Александрова Н.Г. Влияние трофности пойменных водоемов нижнего Днепра на эффективность нереста полупроходных рыб. // Тез. докладов I съезда ГЭОУ. – Киев, 1994. – С.182.